

Ontwikkeling
PPP

Stadskantoor
Lübeckplein 2
Postbus 538
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 498 4164
www.zwolle.nl

Procesvoorstel

**Verkenning naar samenwerking bij de Zwolse
warmteketen**

Opdrachtgever	Bart van Bregt
Opdrachtnemer	Menno ten Heggeler/Jan Kuik
Versie	01
Datum	2 juli 2019

Datum

2 juli 2019

Ons kenmerk

Procesvoorstel verkenning samenwerking bij de Zwolse warmteketen

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Klimaatakkoord - gaskraan dicht	3
1.2	Zwolse warmtetransitie	5
1.3	De warmteketen	5
2	Organisatie warmteketen	6
2.1	De energiemarkt	6
2.2	De warmtemarkt	9
2.3	De Zwolse warmteketen	10
2.4	Kenmerken van het vraagstuk	11
2.5	Stakeholders	11
3	Procesvoorstel	12
3.1	Verkenning naar samenwerking	12
3.2	Verkenning met (semi)publieke stakeholders/partijen	13
3.3	Selecteren marktpartijen	14
3.4	Gezamenlijk optimaliseren	14
3.5	Advies aan college en raad	15

1 Inleiding

1.1 Klimaatakkoord - gaskraan dicht

Het kabinet heeft besloten dat de Groningse gaskraan uiterlijk 2030 dicht gaat. Aardgas is anno 2019 de belangrijkste bron voor het verwarmen van huizen en gebouwen in Zwolle. De vraag is nu hoe de Zwolse huizen en gebouwen in de toekomst op een betaalbare wijze verwarmd kunnen worden als er geen gebruik meer kan worden gemaakt van Gronings aardgas. Welke warmtesystemen passen het best bij een wijk of individuele situatie? Welke duurzame warmtebronnen zijn er in Zwolle beschikbaar? Welk tijdspad wordt gevolgd bij het verduurzamen van de verschillende wijken? Dat vraagt om verkennen van mogelijke alternatieven.

In het klimaatakkoord (28 juni 2019) is over de warmtetransitie het volgende opgenomen:

In de transitievisie warmte legt de gemeenteraad een realistisch tijdspad vast waarop wijken van het aardgas gaan. Voor de wijken waarvan de transitie vóór 2030 gepland is, zijn ook de potentiële alternatieve energie infrastructures (all electric, (type) warmtenet etc.) bekend. Nadat in de transitievisie warmte de mogelijke alternatieven in beeld gebracht zijn, bepaalt de gemeente het uitvoeringsplan (een planning op uitvoeringsniveau vergelijkbaar met het instrument programma in de Omgevingswet) de uitvoering op wijkniveau en besluit zij over de alternatieve energie infrastructuur van een wijk. Daarbij is het een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de partijen dat dit een reëel, betaalbaar alternatief moet zijn voor eigenaren en bewoners.

Dit biedt het kader waarbinnen gebouweigenaren, netbeheerders, warmtebedrijven, gemeenten, aanbieders van verduurzamingspakketten en andere partijen investeringsbeslissingen nemen. Hierbij worden de mogelijkheden om het aardgasnet te laten liggen en te benutten voor groen gas of waterstof betrokken. Om te komen tot het uitvoeringsplan op wijkniveau heeft een gemeente ongeveer twee jaar nodig. Om tot een zorgvuldig afwegingsproces te komen voor zowel de transitievisie warmte als voor het uitvoeringsplan op wijkniveau, worden gemeenten en stakeholders ondersteund vanuit een leidraad. De leidraad biedt alle stakeholders een eenduidige referentie m.b.t. de consequenties van de verschillende alternatieven voor aardgas in een wijk. De leidraad is erop gericht om de keuze voor de maatschappelijk meest kosteneffectieve opties en de kosten voor de eindgebruiker te objectiveren. Definitieve keuzes met betrekking tot de inzet en het gebruik van warmte die voortkomen uit de uitvoeringsplannen op wijkniveau worden opgenomen in de RES 2.0.

Partijen spreken het volgende af:

a. Gemeenten maken met betrokkenheid van stakeholders uiterlijk eind 2021 een transitievisie warmte. Hierin leggen ze het tijdspad vast voor een (stapsgewijze) aanpak richting aardgasvrij (waarbij isoleren een stap kan zijn, mits onderdeel van de wijkgerichte aanpak naar aardgasvrij). Voor wijken waarvan de transitie voor 2030 is gepland, maken zij ook de potentiële alternatieve energie infrastructures bekend en bieden zij inzicht in de maatschappelijke kosten en baten en de integrale kosten voor eindverbruikers hiervan. Bij de transitievisies warmte programmeren gemeenten zoveel als mogelijk op basis van de laagste maatschappelijke kosten en kosten voor de eindgebruiker.

- b. De transitievisies warmte zijn nodig om de gebouwde omgeving CO₂-arm te maken. Om deze transitievisies warmte te realiseren, worden woningen en andere gebouwen in samenspraak met bewoners en gebouweigenaren geïsoleerd en aardgasvrij(-ready) gemaakt. Het PBL schat in dat in het kader van de wijkgerichte aanpak in de periode tot 2030 1,07 miljoen woningen en andere gebouwen aardgasvrij kunnen worden gemaakt. Om zeker te weten dat voldoende besparing wordt gerealiseerd, maken gemeenten plannen voor het realiseren van de verduurzaming van 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen in de periode 2022 t/m 2030, met een aanloopperiode van 2019-2021. Partijen spreken een stapsgewijze aanpak af waarbij ook isolatie en andere CO₂-besparende maatregelen nadrukkelijk deel uitmaken van de wijkgerichte aanpak. Partijen werken samen aan het wegnemen van eventuele belemmeringen bij het realiseren van de transitievisies warmte.
- c. Gemeenten actualiseren in eerste instantie de transitievisie warmte elke 5 jaar. VNG en Rijk evalueren uiterlijk in 2022 of deze actualisatietermijn van iedere 5 jaar de juiste is. Daarbij wordt ook aangesloten bij het kennis- en leerprogramma van het programma aardgasvrije wijken (PAW).
- d. De gemeente bepaalt in samenspraak met de betrokken stakeholders de planning van de (stapsgewijze) aanpak richting aardgasvrij en op welke datum daadwerkelijk de toelevering van aardgas wordt beëindigd en legt dit vast in het uitvoeringsplan op wijkniveau. Bij het vaststellen van de termijn worden gemeenten geacht zorgvuldig rekening te houden met in ieder geval voldoende tijd benodigd voor investeringsplannen van onder andere netbeheerders en gebouweigenaren, waaronder woningcorporaties en relevante instellingen, maar uiterlijk 8 jaar voor de einddatum van het aardgas. Uiterlijk in 2022 wordt – onder andere op basis van ervaringen in het Programma Aardgasvrije Wijken – bepaald of 8 jaar inderdaad de beste termijn is.
- e. De Rijksoverheid en de VNG laten in 2019 een tool ontwikkelen (naar voorbeeld van het Actieplan Geluid) waarmee gemeenten hun voortgang om te komen tot de transitievisie warmte zullen doorgeven. Hierin zal in ieder geval het aantal woningen en andere gebouwen (uitgedrukt in woningequivalenten) in de wijken waarvan in de transitievisie warmte is aangegeven dat ze in de periode tot en met 2030 geïsoleerd (als stap naar aardgasvrij) en/of aardgasvrij worden gemaakt, worden gemonitord. Deze tool zal erna worden uitgebouwd om ook de voortgang van de uitvoeringsplannen op wijkniveau te monitoren. Hier zullen de transitievisies warmte en de uitvoeringsplannen op wijkniveau openbaar worden gemaakt na raadsbesluit.
- f. De Rijksoverheid en de decentrale overheden stellen uiterlijk in 2020 een procedure op over de wijze waarop (onder andere) in het sectorale Borgingsoverleg wordt bijgestuurd indien blijkt dat de plannen in het kader van de transitievisies warmte gezamenlijk onvoldoende optellen tot 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen. Bijsturing op de realisatie vindt plaats in het licht van het doelbereik van 3,4 Mton voor de gebouwde omgeving als geheel.
- g. De Rijksoverheid en de VNG onderzoeken hoe de gemeente twee keer per jaar inzicht kan krijgen in het recente, algemene energiegebruik van een gebied (op postcode 6 niveau) mede op basis van input van netbeheerders en warmtebedrijven.
- h. Bij de transitievisies warmte programmeren gemeenten zoveel als mogelijk op basis van de laagste maatschappelijke kosten en kosten voor de eindgebruiker.

In het Regeerakkoord 2017-2021 is het volgende opgenomen: “De aansluitplicht van gas wordt vervangen door een warmterecht”. Dit brengt met zich mee dat voor iedereen

Datum

2 juli 2019

Ons kenmerk

Procesvoorstel verkenning samenwerking bij de Zwolse warmteketen

een alternatief voor het verwarmen met aardgas beschikbaar moet komen. Dat vraagt om beperking van de warmtevraag en tot het gebruik van alternatieve energiebronnen voor de warmtevoorziening. In 2050 zal Zwolle van het aardgas af zijn.

Het recht op warmte is nog niet uitgewerkt. Het Klimaatakkoord, dat naar verwachting in oktober 2019 wordt vastgesteld, zal daarvoor een aantal handvatten aanleveren die gemeenten kunnen verwerken in hun Transitievisie Warmte en de daarop gebaseerde uitvoeringsplannen.

1.2 **Zwolse warmtetransitie**

Op 4 december 2018 heeft het college ingestemd met het proces om te komen tot de Warmtegids en is de Verkenning Warmtegids vrijgegeven voor consultatie met de stad en de Zwolse raad. De Warmtegids is de Zwolse versie van de in het Klimaatakkoord voorgeschreven transitievisie warmte waarin gemeenten het tijdspad moeten vastleggen waarop wijken van het aardgas gaan en waarin alternatieve energie infrastructuur worden voorgesteld.

De Zwolse Warmtegids wordt naar verwachting eind van dit jaar definitief vastgesteld. Nadat in de transitievisie warmte de mogelijke alternatieven voor de warmtevoorziening met aardgas in beeld zijn gebracht, wordt in uitvoeringsplannen (warmteplannen op uitvoeringsniveau) de uitvoering op wijkniveau bepaald en wordt besloten over de alternatieve energie infrastructuur van een wijk. Dit biedt het kader waarbinnen de gemeente, gebouweigenaren, netbeheerders, warmtebedrijven, aanbieders van verduurzamingspakketten en andere partijen investeringsbeslissingen kunnen nemen.

Met het plan voor het aardgasvrij maken van de eerste duizenden Zwolse woningen voor 2025 (Plan van Aanpak Energietransitie) en het voortzetten van het geothermieproject in Zwolle Noord worden de eerste concrete stappen gezet in de uitvoering van de warmtetransitie binnen Zwolle.

1.3 **De warmteketen**

Een warmtenet, gevoed door meerdere duurzame bronnen, waaronder de geothermiebron in Zwolle Noord, is volgens de Verkenning Warmtegids een kansrijk alternatief voor meer dan 50% van de bestaande gebouwde omgeving in Zwolle. Een warmtenet vormt het transportonderdeel van wat men de warmteketen noemt. De totale warmteketen bestaat uit de functies productie en opslag van warmte, het transport van warmte, de distributie van warmte en de levering van warmte aan de afnemers. Omdat de vraag naar warmte niet constant is, dienen in de warmteketen ook voorzieningen voor pieken in de warmtevraag, back-up en opslag van warmte betrokken te worden.

Bij de verschillende functies van de warmteketen horen ook verschillende rollen. De rollen in de warmteketen worden nu nog in de praktijk vaak door dezelfde partij vervuld. Binnen de warmteketen zijn de volgende rollen te onderscheiden:

Producent: de partij die de warmte opwekt en deze levert aan het warmtenet. Dit kan warmte zijn die vrij komt in de industrie (restwarmte) of warmte die specifiek (duurzaam) wordt gegenereerd voor het warmtenet, door bijvoorbeeld de verbranding van bio- of waterstofgas, biomassa, aquathermie of geothermie.

Netwerkeigenaar/-beheerder: de partij die de eigenaar en beheerder is van het (fysieke) warmtenetwerk, de infrastructuur. Er kunnen verschillende partijen eigenaar zijn van verschillende delen van het warmtenetwerk, zoals het transportnet en het distributienet. Het transportnet is gericht op het transport van warmte naar de gebieden waar de warmte wordt verbruikt. Het distributienet ligt in deze gebieden en is gericht op de doorlevering van de warmte aan de afnemer van de warmte.

Leverancier: de partij die warmte koopt van de producent en zorgt voor de uiteindelijke (administratieve) levering van de warmte aan de eindgebruikers, inclusief facturatie en klantenservice.

Functies in de warmteketen

Rollen in de warmteketen

2 Organisatie warmteketen

2.1 De energiemarkt

Gemeenten wordt door de rijksoverheid, onder andere in het Klimaatakkoord, gevraagd regie te voeren op de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Ook de warmtetransitie maakt onderdeel uit van deze verduurzamingsopgave. Er bestaat evenwel nog geen helderheid voor wat betreft de randvoorwaarden en spelregels die gelden bij de warmtetransitie. Er bestaat ook geen transparante markt voor de productie, het transport en de levering van warmte.

De markt voor gas en elektriciteit is in Nederland door de overheid gereguleerd. Op deze markten zijn verschillende spelers actief die ieder binnen een eigen kader opereren.

De waardeketen van de Nederlandse elektriciteitsmarkt kent de volgende partijen:

- producenten die stroom opwekken. De grootste producenten zijn Vattenfall, Essent, Engie, CCI, Delta, EDF, Eneco en E.ON. In Nederland wordt elektriciteit voornamelijk opgewekt met aardgas en kolen. Er zijn ook stroomproducenten die elektriciteit opwekken met duurzame bronnen zoals wind, zon, biomassa en

omgevingswarmte. Daarnaast zijn er consumenten die stroom opwekken met bijvoorbeeld zonnepanelen;

- de beheerder van het landelijke hoogspanningsnet, Tennet. Tennet stelt het net op onpartijdige wijze beschikbaar voor elektriciteitstransporten en waarborgt de noodzakelijke balans tussen vraag en aanbod in Nederland;
- de beheerders van de regionale hoogspanningsdistributienetten en het lichtnet. Voor Zwolle is dit Enexis. Tot de taken van de netbeheerder behoren het aanleggen en onderhouden van gas en elektriciteitsnetwerken en het voorzien van vrije toegang tot het netwerk voor alle energieleveranciers. Voor elektriciteit heeft een netbeheerder een aansluitingsplicht voor alle percelen in de regio van de netbeheerder. De netbeheerder is ook het aanspreekpunt voor energie stellingen;
- de programmaverantwoordelijke (PV-Partij) die de stroom inkoop bij producenten en levert aan de leverancier van stroom. Er zijn veel PV-Partijen. Deze zijn vaak gelieerd aan leveranciers van stroom. De PV-Partij is verantwoordelijk voor de inkoop van elektriciteit en draagt al het prijsrisico. Een PV-Partij probeert de vraag en aanbod van elektriciteit zo goed mogelijk af te stemmen op het verwachte verbruik van de klanten van een bepaalde leverancier. De hoofdtaak van de PV is er voor te zorgen dat vraag en aanbod van stroom op elk moment van de dag gebalanceerd is zodat er geen onder of overbelasting van het net ontstaat;
- meetbedrijven die het daadwerkelijke verbruik van stroom meten volgens de zogenaamde Meetcode. Meetbedrijven plaatsen energiemeters, verzamelen meterstanden, stellen het energieverbruik vast en verzenden verbruiksgegevens naar de netbeheerders;
- leveranciers van stroom die de door hen gekochte stroom leveren aan particuliere en bedrijfsmatige klanten. Afnemers van elektriciteit sluiten een contract voor de levering van stroom met een energieleverancier. De leverancier zorgt er voor dat er gedurende het contract voldoende stroom aanwezig is om aan de verwachte vraag van de afnemer te voldoen. De leverancier is de enige partij die vrij door de klant gekozen kan worden. Er zijn in Nederland meer dan 40 leveranciers van stroom. Voorbeelden zijn E. ON, Eneco, Energiedirect.nl, Enggie, Essent, Greenschoice, Vattenfall, OXXIO, Vandebroen etc. Voor consumenten is de leverancier het enige aanspreekpunt voor de levering van stroom. De leverancier brengt ook de kosten van andere marktpartijen in rekening en draagt deze periodiek af. Zo worden de transportkosten door de leverancier in rekening gebracht en afgedragen aan de netbeheerder. Ook de energiebelastingen die worden afgedragen aan de overheid lopen via de leverancier. Tegenwoordig is de leverancier ook verantwoordelijk voor het opnemen van de meterstanden. In het verleden werd dit gedaan door het meetbedrijf van de netbeheerder.

Voor de privatisering van de energiemarkt in 2001 was er een klein aantal grote energiebedrijven dat elk in hun eigen gebied verantwoordelijk was voor de energievoorziening. De kabels en leidingen werden door deze energiebedrijven aangelegd en onderhouden. De energie werd vaak geproduceerd door diezelfde bedrijven. Je had als consument geen keuze, je werd verplicht klant van het energiebedrijf dat de energie levering in jouw gebied verzorgde. Er was geen enkele concurrentie, het energiebedrijf had een monopolie op het leveren van energie.

Om dit monopolie te doorbreken en concurrentie te stimuleren is in 2001 gestart met het liberaliseren van de energiemarkt. Met de liberalisering werden de grote energiebedrijven verplicht opgedeeld in een leveranciers- en een netbeheerbedrijf. In de meeste gevallen hadden de leveranciers ook eigen elektriciteitsproductie wat ook bij de netbeheerder werd ondergebracht.

Het aantal energieleveranciers is sinds de liberalisering sterk gegroeid van ca. 9 naar meer dan 40 in 2019. Vooral de laatste jaren is de groei van het aantal nieuwe leveranciers sterk toe genomen. Met name door in te springen op de groeiende milieu bewustheid zagen deze bedrijven mogelijkheden om snel marktaandeel van de bestaande leveranciers af te snoepen. Leveranciers die alleen groene stroom aanbieden of je de mogelijkheid geven aan zelf te kiezen bij welke lokale producent je elektriciteit wilt afnemen. Er is nu concurrentie bij de levering.

De energie rekening is nu voor de gemiddelde consument aanzienlijk hoger dan in de tijd voor de liberalisering. Deze prijsstijging is echter voornamelijk veroorzaakt door hogere (milieu) heffingen van de overheid en de stijgende prijzen van gas, olie en andere fossiele brandstoffen. De marges op energie verbruik zijn door de concurrentie juist sterk afgenomen.

Bij de traditionele energiebedrijven (waarbij van origine netbeheer en levering gecombineerd waren) werd een stabiel deel van de winst behaald uit netbeheer. Het zou dan ook verleidelijk kunnen zijn om te concurreren met andere leveranciers op prijs waarbij het prijsverschil wordt gecompenseerd met winsten uit het netbedrijf. Ook hebben de netbeheerders een schat van informatie over alle aansluitingen in hun gebied. Deze informatie zou de aan de netbeheerder verbonden leverancier in een voordeel positie kunnen stellen.

Om oneerlijke concurrentie door de traditionele energiebedrijven te voorkomen is besloten dat het leveringsbedrijf en het netbeheerbedrijf formeel gescheiden moeten opereren. Een direct gevolg van de splitsing is de overname van energieleveringsbedrijven door grote buitenlandse spelers.

Netbeheerders vallen buiten de liberalisering van de markt. Ze hoeven dan ook niet te concurreren. Om te voorkomen dat misbruik van deze monopolie situatie gemaakt wordt zijn de tarieven van netbeheerders gemaximeerd. De tarieven die netbeheerders maximaal mogen berekenen worden namens de overheid vastgesteld.

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) houdt toezicht op de markt voor gas en elektriciteit. De ACM zorgt ervoor dat energieleveranciers zich aan de wet houden en eerlijk zaken doen. De ACM heeft op het gebied van de energiemarkt 3 taken:

- doen wat in de Elektriciteitswet en de Gaswet staat;
- klanten beschermen tegen machtsmisbruik door energieleveranciers
- zorgen voor eerlijke concurrentie op de energiemarkt.

2.2

De warmtemarkt

Anders dan voor de productie, het transport en de levering van gas en elektriciteit bestaat er voor de organisatie van de warmteketen geen (wettelijk) kader. Er is geen verplichte splitsing van de onderdelen productie, netbeheer en leverantie van warmte. In de praktijk zie je dan ook vaak dat de rollen van producent, netwerkeigenaar/ beheerder en leverancier bij één (markt)partij verenigd zijn. De warmteketen is dan volledig geïntegreerd bij één partij.

In de praktijk is sprake van een veelheid aan organisatiemodellen voor lokale warmteketen en losse onderdelen van die warmteketen. In de praktijk komt het voor dat de totale keten of onderdelen daarvan in handen zijn van:

- warmtebedrijven waarvan een gemeente direct of indirect voor 100% of grotendeels eigenaar is (bijv. Purmerend en Rotterdam);
- warmtebedrijven waarvan commerciële ondernemingen die zijn gelieerd aan een gereguleerde netbeheerders zoals Alliander DGO eigenaar zijn (bijv. deel van het Nijmegen);
- private commerciële ondernemingen zoals Ennatuurlijk (bijv. Hengelo, Zwolle Hanzeland);
- warmtebedrijven waarvan publieke samenwerkingsverbanden eigenaar zijn (bijv. Dordrecht en Groningen);
- warmtebedrijven waarvan publiek private samenwerkingsverbanden eigenaar zijn.

Voor het bieden van bescherming aan consumenten en bedrijven (kleinverbruik) is in 2014 de Warmtewet van kracht geworden. De Warmtewet biedt bescherming aan consumenten en bedrijven (kleinverbruik) die gebonden zijn aan lokale warmtenetten, met name tegen een te hoge prijs voor de warmte.

De bescherming van de kleinverbruikers van warmte is om twee redenen nodig:

- Warmte is in een koud land als Nederland een basisbehoefte. De overheid zorgt ervoor dat iedereen basisvoorzieningen zoals water, stroom en gas heeft. Ook warmte valt hieronder.
- De kleinverbruikers van warmte zijn volledig afhankelijk van één warmteleverancier, omdat zij niet kunnen overstappen naar een andere warmteleverancier, of kunnen overstappen op verwarming met aardgas.

In de Warmtewet wordt onder andere het volgende geregeld:

- Landelijke maximumtarieven voor warmte;
- Wanneer de warmteleverancier een afnemer mag afsluiten;
- Wanneer een afnemer recht heeft op compensatie bij een storing;
- Wat er in de overeenkomst tussen de afnemer en de warmteleverancier moet staan;
- De rechten en plichten van een afnemer bij het meten van het warmteverbruik.

Per 1 juli 2019 treedt de gewijzigde Warmtewet in werking. De wijzigingen hebben betrekking op:

- het vervallen van toepassing van de Warmtewet op verhuurders van woningen die ook warmte leveren;
- maximumtarieven voor het leveren van koud water (voor koeling) en lauw water;

- het doorberekenen aan verbruikers van kosten van warmtekostenverdelers en de kosten van een kostenverdeelsystematiek;
- correcties voor ligging en leidingverlies;
- het zonder compensatie jaarlijks mogen plaatsvinden van één grote storing in de levering van warmte;
- verbetering opzeggingsmogelijkheden.

De Autoriteit Consument en Markt controleert of de leveranciers van warmte zich aan deze regels houden. Deze organisatie stelt ook de tarieven vast. De maximumprijs voor warmte wordt daarbij gebaseerd op alle kosten die een afnemer zou moeten maken voor het verkrijgen van dezelfde warmte wanneer hij een gasaansluiting zou hebben, het zogenaamde niet meer dan anders-principe (NMDA-principe).

2.3

De Zwolse warmteketen

Zoals aangegeven is een warmtenet, gevoed door meerdere duurzame bronnen, waaronder de geothermiebron in Zwolle Noord, volgens de Verkenning Warmtegids een kansrijk alternatief voor meer dan 50% van de bestaande gebouwde omgeving in Zwolle.

Geothermie in Zwolle Noord

Met het besluit van de raad om het geothermieproject in Zwolle Noord voort te zetten, bevindt dit project zich nu in de definitiefase. In deze fase zal in overleg met de beoogde projectpartners het geothermieproject nader worden gedefinieerd. De volgende werkzaamheden dienen in deze fase uitgevoerd te worden:

- Het voorbereiden van een selectieprocedure voor het betrekken van een operator voor de verdere ontwikkeling van de geothermiebron;
- het opstellen van een structuurplan voor de infrastructuur (hoofdtracé en distributienetten van het warmtenet), inclusief mogelijke fasering, op basis waarvan in samenspraak met de stakeholders een definitief tracé kan worden bepaald.
- het opstellen van een ontwikkelstrategie voor een open warmtenet in Zwolle (deze ontwikkelstrategie wordt in het kader van de warmtetransitie ontwikkeld en is daarmee projectoverstijgend).
- het gesprek voeren met college en raad over de gewenste rol van de gemeente in het project geothermie Zwolle Noord. De gewenste rol kan per deelproject (geothermiebron, warmtenet en levering) verschillend zijn;
- het bepalen van een organisatiemodel voor de verschillende projectonderdelen, waarin de gewenste samenwerkingsvormen, rollen en verantwoordelijkheden voor het project worden vastgelegd.

De Verkenning Warmtegids laat onder meer zien welke delen van Zwolle het meest kansrijk zijn om met de aanleg van een (open) warmtenet te beginnen. De kansen voor een geothermiebron in Zwolle Noord in combinatie met de leeftijd en de opbouw van de wijken Holtenbroek en Aa-landen maakt deze wijken kansrijk voor een met geothermie gevoed warmtenet. De geothermiebron in Zwolle Noord met een warmtenet in de wijken

Holtenbroek en Aa-landen en levering van warmte aan woningen en andere gebouwen in deze wijken kan de eerste fase vormen van de Zwolse warmteketen.

De gemeente Zwolle staat nu voor de vraag hoe zij de warmteketen wil organiseren. Een belangrijke vraag daarbij is welke rol de gemeente Zwolle en de ketenpartners moeten nemen met het oog op een betaalbare, betrouwbare en toekomstbestendige inrichting van de warmteketen. Mede gelet op de regierol die de gemeente met het Klimaatakkoord heeft bij de warmtetransitie is het van belang om de organisatie van de warmteketen zodanig vorm te geven dat de gemeente sturingsmogelijkheden blijft houden bij de exploitatie van de warmteketen en de verdere (door)ontwikkeling en realisatie van de verschillende onderdelen van de warmteketen.

2.4 Kenmerken van het vraagstuk

Een project gericht op het ontwikkelen van een warmtenet in de bestaande gebouwde omgeving met verschillende warmtebronnen en voorzieningen voor de piekvraag naar warmte en opslag van warmte is een complexe aangelegenheid. Het gaat bovendien om een project dat nog lange tijd, ook na de realisatie van de eerste fase ervan, in ontwikkeling zal blijven. Het is daarom nodig om al vanaf het begin van de ontwikkeling de juiste benodigde kennis, kunde en ervaring bij het project te betrekken. Het project vraagt om samenwerkingspartners die zich voor lange tijd aan de Zwolse warmteketen willen en kunnen verbinden en die zich committeren aan de uitgangspunten en randvoorwaarden die voor de Zwolse warmteketen zullen gelden.

Warmtenetten kampen in Nederland met een imagoprobleem. Warmtenetten vormen een betrouwbare warmtevoorziening maar het ontbreken van keuzemogelijkheden en weinig transparantie ten aanzien van kosten van warmte zijn vaak gehoorde bezwaren van woningeigenaren die zijn aangesloten op een warmtenet. Om draagvlak voor de warmtetransitie te krijgen en te houden is het van belang bewoners, al dan niet via een energiecoöperatie, bij de ontwikkeling van de warmteketen te betrekken en een aantal uitgangspunten te bepalen die bijdragen aan het draagvlak voor de warmtetransitie in het algemeen en de warmteketen in het bijzonder. Daarbij kan worden gedacht aan het uitgangspunt dat door de samenwerkingspartners in de warmteketen onderling volledige transparantie ten aanzien van kosten, opbrengsten en financiële parameters wordt betracht en dat naar de afnemers van warmte actief en transparant wordt gecommuniceerd over de opbouw van de prijs die voor de afgenomen warmte betaald moet worden. Ook zou voor de samenwerkingspartners in de warmteketen als uitgangspunt kunnen gelden dat geen winst met warmte wordt gemaakt. Er kan wel worden gestreefd naar bedrijfseconomisch verantwoorde minimum rendementen bij de verschillende (deel)exploitaties in de warmteketen.

2.5 Stakeholders

Een groot aantal partijen en groepen heeft invloed op de Zwolse warmteketen of zal door de Zwolse warmteketen worden beïnvloed. Om belangen waar mogelijk te synchroniseren en optimaal gebruik te maken van kennis, ervaring en mogelijkheden is

het belangrijk om deze stakeholders te betrekken bij de verkenning naar de mogelijkheid van samenwerking bij de Zwolse warmteketen. Bij gebleken haalbaarheid van de Zwolse warmteketen kunnen stakeholders ook worden betrokken bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de warmteketen. .

Om uiteindelijk tot een organisatiemodel voor de Zwolse warmteketen te komen kan worden verkend of er een alliantie kan worden gevormd van stakeholders en andere partijen die vanaf de ontwerpfase tot en met de exploitatiefase (of één bepaalde fase) van de warmteketen een rol kunnen en willen innemen in één of meerdere onderdelen van de warmteketen.

De geothermieoperator kan deelnemer zijn aan deze alliantie. Ook partijen die een rol kunnen spelen bij het organiseren van de afzet van warmte en het bijdragen aan het draagvlak voor de warmteketen kunnen deelnemen in een alliantie. Om tot een alliantie van partijen te komen zal eerst een verkenning op de samenwerking tussen partijen moeten plaatsvinden. Belangrijk is dat tussen partijen een samenwerkingsrelatie ontstaat waarbij belangen gesynchroniseerd zijn en er commitment bestaat ten aanzien van doelen en uitgangspunten. Partijen die een rol zouden kunnen krijgen in een verkenning naar samenwerking zijn onder andere de volgende:

(Semi)publieke partijen

- de Gemeente Zwolle;
- de provincie Overijssel;
- het Energiefonds Overijssel (EFO);
- Herstructureringsmaatschappij Overijssel (HMO);
- Energiebeheer Nederland (EBN);
- Gereguleerde netbeheerder;
- een geothermieoperator;
- Vitens;
- Blauwvinger Energie/andere energie coöperaties;
- de Zwolse woningcorporaties;
- potentiële leverancier van warmte.

Private marktpartijen

- een geothermieoperator;
- potentiële warmteproducenten;
- potentiële warmteleverancier(s);
- exploitanten bestaande Zwolse warmtenetten

3 Procesvoorstel

3.1 Verkenning naar samenwerking

In twee fasen

Zoals hiervoor al is aangegeven kan de geothermiebron in Zwolle Noord met een warmtenet in de wijken Holtenbroek en Aa-landen en levering van warmte aan woningen en andere gebouwen in deze wijken de eerste fase vormen van de Zwolse

Datum

2 juli 2019

Ons kenmerk

Procesvoorstel verkenning samenwerking bij de Zwolse warmteketen

warmteketen. Om te komen tot een voorstel voor de organisatie van de Zwolse warmteketen kan een verkenning plaatsvinden naar de mogelijkheid van samenwerking tussen de genoemde bij de Zwolse warmteketen betrokken stakeholders en andere partijen.

Voorgesteld wordt om een adviseur op het gebied van organisatiemodellen en procesbegeleiding te selecteren die een verkenning naar de mogelijkheid van samenwerking bij de Zwolse warmteketen kan begeleiden. De geselecteerde adviseur krijgt vervolgens opdracht voor het begeleiden van de verkenning naar samenwerking van stakeholders en andere partijen bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de eerste fase van de Zwolse warmteketen en het uitbrengen van een advies over het organisatiemodel voor de Zwolse warmteketen (inclusief randvoorwaarden en uitgangspunten) en de rol van de gemeente in dit organisatiemodel.

De te selecteren adviseur dient aantoonbaar te beschikken over kennis en vaardigheden op het gebied van procesbegeleiding en organisatiemodellen en ervaring met het tot stand brengen van samenwerkingsverbanden tussen publieke en private partijen. Daarnaast is het wenselijk dat de adviseur beschikt over kennis van het aanbestedingsrecht en affiniteit heeft met complexe transitievraagstukken zoals de warmtetransitie. Inmiddels heeft een inventarisatie van bureaus en personen plaatsgevonden die in de selectie van een adviseur betrokken kunnen worden. Voor het selecteren van de adviseur zijn de wettelijke aanbestedingsregels en het gemeentelijke aanbestedingsbeleid van toepassing.

3.2

Verkenning met (semi)publieke stakeholders/partijen

Onder begeleiding van de geselecteerde adviseur wordt een definitieve selectie van (semi)publieke stakeholders/partijen gemaakt met wie de mogelijkheid van samenwerking bij de Zwolse warmteketen wordt onderzocht. Met de geselecteerde partijen wordt vervolgens onderzocht of het haalbaar is om tot samenwerking te komen bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de eerste fase van de warmteketen in Aa-landen en Holtenbroek. Ook wordt de haalbaarheid van samenwerking bij de verdere doorontwikkeling van de Zwolse warmteketen naar andere Zwolse wijken onderzocht.

Mogelijke uitkomst van deze verkenning naar samenwerking is dat een alliantie kan worden gevormd van (semi)publieke stakeholders/partijen die bereid zijn een samenwerking in de Zwolse warmteketen aan te gaan en die overeenstemming hebben bereikt over de randvoorwaarden en uitgangspunten die voor de Zwolse warmteketen zullen gelden.

De randvoorwaarden en uitgangspunten voor de Zwolse warmteketen waarover de betrokken (semi)publieke stakeholders/partijen overeenstemming bereikt zullen ter besluitvorming aan het college en eventueel aan de raad worden voorgelegd. Ook zullen college en raad worden geïnformeerd over de uitkomst van de verkenning naar

de haalbaarheid van samenwerking door de (semi)publieke stakeholders/partijen bij de Zwolse warmteketen.

3.3 Selecteren marktpartijen

Bij een gebleken positieve grondhouding over samenwerking bij de geselecteerde (semi)publieke stakeholders/partijen en instemming door het college en eventueel de raad met de randvoorwaarden en uitgangspunten voor de Zwolse warmteketen, worden vervolgens met inachtneming van de aanbestedingsregels, één of meerdere marktpartijen geselecteerd om aan te sluiten in de alliantie van partijen die de haalbaarheid van samenwerking bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de Zwolse warmteketen verder gaat onderzoeken.

De beoogde operator voor de geothermiebron in Zwolle Noord kan in dit stadium ook worden geselecteerd. Uit de plaatsgevonden marktconsultatie in verband met het invullen van de rol van operator voor de geothermiebron is nogmaals gebleken dat grote investeringen van (markt)partijen in de geothermiebron in Zwolle Noord uit zullen blijven zolang er geen duidelijkheid bestaat over de organisatie van de hele warmteketen en er onvoldoende zicht is op de afzet van de met de geothermiebron opgewekte warmte. Het is daarom goed om de geothermieoperator in deze fase aan te laten sluiten bij de alliantie van partijen.

Met het bij het onderzoek naar de haalbaarheid van de samenwerking betrekken van de beoogde operator voor de geothermiebron en eventuele andere marktpartijen, wordt optimaal gebruik gemaakt van de kennis en expertise van deze partijen bij het organiseren van de warmteketen.

Over het selecteren en betrekken van marktpartijen bij de alliantie van partijen die de haalbaarheid van samenwerking bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de Zwolse warmteketen verder gaat onderzoeken zal besluitvorming door het college en eventueel de raad plaatsvinden.

3.4 Gezamenlijk optimaliseren

Bij de verkenning naar de haalbaarheid van samenwerking bij de Zwolse warmteketen spelen de in opdracht van de gemeente opgestelde businesscase en inrichtings- en engineeringontwerp voor de eerste fase van de Zwolse warmteketen in de wijken Holtenbroek en Aa-landen een belangrijke rol. Partijen zullen mede uitgaande van hun beoordeling van de businesscase en de ontwerpen van de warmteketen een oordeel vormen over de haalbaarheid van samenwerking bij de Zwolse warmteketen.

Optimalisatie van de businesscase en de ontwerpen zal bijdragen aan het vergroten van draagvlak en commitment voor samenwerking. Om deze optimalisatie te bereiken is het betrachten van transparantie en bereidheid om eigen kennis en kunde in te zetten om tot optimalisatie te komen door alle bij de verkenning betrokken partijen noodzakelijk.

Datum

2 juli 2019

Ons kenmerk

Procesvoorstel verkenning samenwerking bij de Zwolse warmteketen

Net als bij het bouwteammodel of allianttiemodel dat wordt toegepast bij ruimtelijke projecten, kan door het vroegtijdig bij elkaar brengen van partijen, alle bij deze partijen beschikbare kennis en kunde worden ingezet om de businesscase en de ontwerpen voor de warmteketen te optimaliseren en tot een optimaal organisatiemodel te komen. Ook kunnen met de gezamenlijke kennis en kunde risico's eerder zichtbaar worden gemaakt.

De adviseur zal dit optimalisatieproces begeleiden.

3.5 Advies aan college en raad

De verkenning naar de haalbaarheid van samenwerking bij de ontwikkeling, realisatie en exploitatie van de Zwolse warmteketen dient uiteindelijk te resulteren in een door de adviseur aan het college en de raad uit te brengen advies over het optimale organisatiemodel voor de Zwolse warmteketen (inclusief randvoorwaarden en uitgangspunten) en de rol van de gemeente en andere partijen in dit organisatiemodel.

In het advies wordt ook aandacht besteed aan de verdeling van taken, zeggenschap, investeringen, risico's en rendementen over de in het organisatiemodel betrokken partijen.

Aan de hand van dit advies en onder andere de geoptimaliseerde businesscase en ontwerpen voor de warmteketen zal besluitvorming door college en de raad over het organiseren van de Zwolse warmteketen worden voorbereid en in procedure worden gebracht.